

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om utnyttjande av arbetskraft

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om utnyttjande av arbetskraft (RP 21/2026 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Jalo Vatjus-Anttila, justitieministeriet
- specialsakkunnig Ariann Grandell, arbets- och näringsministeriet
- specialsakkunnig Riku Rajamäki, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Eerik Tarnaala, arbetarskyddsavdelningen vid Tillstånds- och tillsynsverket
- specialsakkunnig Suvi Vilches, diskrimineringsombudsmannens byrå
- överinspektör Anna Puustinen, Migrationsverket
- specialsakkunnig Siiri Veijonen, Migrationsverket
- polisinspektör Mikko Kiiski, Polisstyrelsen
- överinspektör Anne Andstén, Skatteförvaltningen
- direktör Janne Marttinen, Skatteförvaltningen, Enheten för utredning av grå ekonomi
- jurist Paula Ilveskivi, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- jurist Inka Douglas, STTK rf
- specialsakkunnig Miia Kannisto, Akava ry
- expert Mikko Räsänen, Finlands näringsliv rf
- expert Niko Nurmela, Företagarna i Finland rf
- arbetsmarknadschef Olli Varmo, Turism- och Restaurangförbundet rf
- jurist Marianne Friman, Servicefacket PAM rf
- vice ordförande Jyrki Ojanen, Byggnadsförbundet rf
- VH, ansvarig jurist Ville Wartiovaara, Byggnadsindustrin RT rf
- koordinerande specialsakkunnig Pia Marttila, Brottsofferjouren
- chef för enheten för överlevnads- och anpassningsförmåga Marko Kivikoski, Finlands Flyktinghjälp
- arbetsmarknadsexpert Heli Manninen, Teknologindustri rf

Utlåtande AjUU 4/2026 rd

- chef för enheten för arbetskraft med utländsk bakgrund Riikka Vasama, Industrifacket rf
- specialplanerare Anniina Jokinen, Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksamt i anslutning till Förenta Nationerna (HEUNI).

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det att strafflagens bestämmelse om ockerliknande diskriminering i arbetslivet ersätts med en ny bestämmelse om ocker i arbetslivet. Dessutom föreslås det att också grovt ocker i arbetslivet, för vilket straffet ska vara fängelse i minst fyra månader och högst fyra år, kriminaliseras som nytt brott.

Juridiska personers straffansvar utvidgas till att omfatta ocker i arbetslivet och grovt ocker i arbetslivet. Enligt förslaget ska lagen om näringsförbud ändras så att näringsförbud kan meddelas en person som vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till ocker i arbetslivet eller grovt ocker i arbetslivet. Det föreslås att tvångsmedelslagen ändras så att förteckningen över brott som möjliggör teleavlyssning kompletteras med grovt ocker i arbetslivet. Dessutom föreslås att det i annan lagstiftning görs de ändringar som behövs till följd av ändringen av strafflagen.

De föreslagna lagändringarna baserar sig på skrivningen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om att förhindra utnyttjande av arbetstagare och på en åtgärd med samma innehåll i åtgärdsprogrammet mot utnyttjande av arbetskraft. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att förebyggande och identifiering av utnyttjande av arbetskraft samt effektivt ingripande i det är nödvändiga för att skydda offren för utnyttjande och förbättra verksamhetsförutsättningarna för företag som agerar ansvarsfullt.

Utskottet konstaterar att det för att förebygga utnyttjande av arbetskraft redan har genomförts och föreslagits lagändringar som förbättrar ställningen för plockare av vilda bär (RP 169/2024 rd, lag 10/2025) och informationsutbytet mellan myndigheterna (RP 198/2025 rd). Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att den nu aktuella propositionen är ett nödvändigt nästa steg i bekämpningen av utnyttjande av arbetskraft. De föreslagna ändringarna förtydligar den straffrättsliga regleringen och ger myndigheterna effektivare metoder för att ingripa i utnyttjande av arbetstagare och osakliga förfaranden i arbetslivet. Utskottet yttrar sig om propositionen till den del den gäller det egna ansvarsområdet.

Att ingripa i utnyttjande av arbetskraft

Utnyttjande av arbetskraft är verksamhet som strävar efter ekonomisk vinning och för vilken det är typiskt att gärningen begås inom en juridisk person, att betydande ekonomiska intressen har samband med brottet och att brottet ofta baserar sig på en avvägning av dess fördelar och nackdelar. Utnyttjande av arbetskraft förekommer framför allt i städ-, restaurang-, service-, lantbruks-, bygg-, bärplocknings- och trädgårdsbranscherna och lönedumpning är den vanligaste formen av utnyttjande av arbetskraft. Enligt en utredning som justitieministeriet och arbets- och näringsministeriet låtit göra har det vid utnyttjande av arbetskraft i allmänhet ansetts förekomma

Utlåtande AjUU 4/2026 rd

lönedumpning i en eller annan form (Justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2023:19, s. 18, på finska, presentationsblad på svenska).

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att de nya brottsrubriceringar som föreslås i propositionen samt utvidgningen av juridiska personers straffansvar och möjligheten att meddela näringsförbud är förbättringar jämfört med nuläget. Det diskrimineringsmoment som visat sig vara utmanande vid tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna om diskriminering i arbetslivet förutsätts inte i de nya rekvisiten. Det gör det möjligt att ingripa i situationer där arbetstagaren genom att utnyttja hans eller hennes ställning som arbetstagare fås att arbeta på väsentligt mindre fördelaktiga villkor än vad som kan anses vara godtagbart, oberoende av om han eller hon behandlas diskriminerande i förhållande till andra arbetstagare eller inte. De nya brottsrubriceringarna gör det således möjligt att effektivare än för närvarande ingripa också i lönedumpning.

Vid arbetslivs- och jämställdhetsutskottets sakkunnigutfrågning framfördes det att det i allt högre grad är typiskt för utnyttjande av arbetskraft att ett arbetsförhållande uppsåtligen i syfte att kringgå arbetstagarnas rättigheter och arbetsgivarskyldigheter har definierats som något annat rättsförhållande än ett anställningsförhållande. Till exempel vid arbetskraftsförvaltningens tillsyn över anlitandet av utländsk arbetskraft visar inspektionerna tydligt ett fenomen där de personer som arbetar inte är arbetstagare utan lättföretagare.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet betonar att arbetsförhållandets rättsliga karaktär utreds som en del av straffprocessen och att namnet på rättsförhållandet inte är avgörande i denna bedömning. Rättsförhållandets karaktär bedöms även i fortsättningen i enlighet med arbetsavtalslagens (55/2001) bestämmelser om dess tillämpningsområde. De straffbestämmelser som föreslås i propositionen lämpar sig dock inte för situationer där det utifrån denna bedömning är fråga om något annat än ett anställningsförhållande.

Vid arbetslivs- och jämställdhetsutskottets sakkunnigutfrågning har man lyft fram lösningar som tagits i bruk i olika länder för att ingripa i utnyttjande av arbetskraft. Exempelvis i Norge trädde en bestämmelse som kriminaliserar lönestöld (lønnstyveri) i kraft 2022. I vissa europeiska länder tillämpas också administrativa påföljder. I utskottet har man också lyft fram andra metoder än lagstiftning, till exempel upphandlingsvillkor och konkurrensvillkor på lokal nivå.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet betonar att utnyttjande av arbetskraft är ett allvarligt problem som kränker arbetstagarnas rättigheter och snedvrider arbetsmarknadens funktion och konkurrensen mellan företagen. Utskottet anser att de ändringar som föreslås i propositionen främjar och stärker arbetstagarnas rättsskydd samt ett rättvist och tryggt arbetsliv i Finland. Utskottet anser dock att det är viktigt att följa upp och bedöma den föreslagna regleringens konsekvenser och huruvida den räcker till för att ingripa i utnyttjande av arbetskraft, såsom lönedumpning (*Utskottets förslag till uttalande*).

Myndighetssamarbete

Som det konstateras i propositionen får myndigheterna eller andra aktörer inte alltid kännedom om utnyttjande av arbetskraft, eftersom de drabbade arbetstagarna av olika orsaker inte vill, vågar

Utlåtande AjUU 4/2026 rd

eller kan söka hjälp. Till exempel en arbetstagare med utländsk bakgrund som kommit till Finland har inte nödvändigtvis möjlighet att vägra arbeta till exempel som lättföretagare till ett mycket lågt pris, eftersom alternativet är att återvända till ett hemland där det inte finns något arbete eller där flytten till Finland har orsakat betydande kostnader som de facto inte kan täckas genom att arbeta i hemlandet. För att sådana situationer ska uppdagas krävs det ofta informationsutbyte och samarbete mellan myndigheterna. Sakkunniga har också framfört att endast en liten del av fallen av utnyttjande av arbetskraft går vidare till förundersökning, åtalsprövning eller domstol.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen om informationsutbyte mellan myndigheterna betonat (AjUU 3/2026 rd, s. 3) att det med tanke på bekämpningen av utnyttjande och människohandel är viktigt att myndigheterna vid behov också kan lämna ut uppgifter på eget initiativ. Samarbetet mellan myndigheterna har en central roll i bekämpningen av utnyttjande av arbetskraft och är nödvändigt för att effektivisera bekämpningen av utnyttjande och människohandel. Utskottet betonade i sitt utlåtande att det är viktigt att utreda inte bara Skatteförvaltningens utan också andra myndigheters möjligheter att utbyta information på eget initiativ. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet konstaterar att åtminstone arbetarskyddet, polisen, Skatteförvaltningen, Migrationsverket och Folkpensionsanstalten är viktiga myndigheter med tanke på bekämpningen av utnyttjande av arbetskraft.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet konstaterar att utnyttjande av arbetskraft på många sätt är skadlig brottslighet som det måste finnas metoder för att ingripa i. Utskottet betonar vikten av myndighetssamarbete när det gäller att ingripa i utnyttjande av arbetskraft i rätt tid. Ett fungerande samarbete och effektiva myndighetsförfaranden är väsentliga också för att straffansvaret ska kunna realiseras inom preskriptionstiden. Utskottet betonar också vikten av arbetsavtal och arbetstidsbokföring vid utredningen av brott och i straffprocessen samt att se till att inkomstregisteruppgifterna är tillförlitliga.

Offrets ställning

Propositionen går ingående in på hur de nya bestämmelser som föreslås till 47 kap. i strafflagen förhåller sig till andra straffbestämmelser om utnyttjande av arbetskraft. Den straffrättsliga regleringen av utnyttjande av arbetskraft består för närvarande av flera olika bestämmelser som har utfärdats med tanke på olika situationer och skyddsintressen. Den allvarligaste formen av utnyttjande av arbetskraft är människohandel. Vilken straffbestämmelse som ska tillämpas påverkar offrets rättsliga ställning.

Vid arbetslivs- och jämställdhetsutskottets sakkunnigutfrågning uttrycktes oro över att tillämpningen av bestämmelsen om människohandel kan inskränkas och mer allmänt över ställningen för offer för utnyttjande av arbetskraft vid förundersökningen och straffprocessen. Vid utfrågningen av sakkunniga betonades det i stor utsträckning att lagändringarna inte får inskränka tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel så att offren inte ska förlora rätten till uppehållstillstånd och hjälp. Å andra sidan lyfte sakkunniga också fram att offer för även annat utnyttjande av arbetskraft än människohandel genast från början av straffprocessen behöver hjälp, såsom tolkning och rättshjälp. Sakkunniga framhävde att de arbetstagare som kommit till Finland med uppehållstillstånd på grund av arbete befinner sig i en sårbar situation i

Utlåtande AjUU 4/2026 rd

förhållande till arbetsgivaren. Som det konstateras ovan vill den som blivit utsatt för ett brott i en sådan situation inte nödvändigtvis att myndigheterna ska få kännedom om situationen.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser det vara viktigt att se till att de föreslagna ändringarna de facto inte inskränker tillämpningsområdet för strafflagens bestämmelse om människohandel och höjer tröskeln för åtal. Fall där det finns rekvisit för människohandel ska i första hand undersökas uttryckligen som människohandel. Offrets rättsliga ställning får inte försämrats jämfört med nuläget.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att lagutskottet beaktar det som sägs ovan, och

*att lagutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande (**Utskottets förslag till uttalande**).*

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att statsrådet följer vilka konsekvenser den föreslagna lagstiftningen har för förebyggande av utnyttjande av arbetskraft och bedömer hur regleringen fungerar och om det behövs ytterligare åtgärder för att minska utnyttjande av arbetskraft. En utredning om ärendet ska lämnas till lagutskottet senast inom tre år från lagarnas ikraftträdande.

Utlåtande AjUU 4/2026 rd

Helsingfors 8.4.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Arto Satonen saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Miko Bergbom saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Minja Koskela vänst
medlem Mikko Lundén saf
medlem Anders Norrback sv
medlem Olga Oinas-Panuma cent
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Anne Rintamäki saf
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Timo Suhonen sd
medlem Henrik Vuornos saml.

Sekreterare var

utskottsråd Meri Pensamo.